

*Dies junge Paar ist anscheinend sehr glücklich.
 Er schläft scheinbar (er tut nur so, als schlafe er; in Wirklichkeit ist er wach).
 Die Sonne dreht sich scheinbar um die Erde.*

316. Følgende faste forbindelser bruges ganske som de tilsvarende danske udtryk:

<i>sowohl – als (auch)</i>		<i>nicht nur – sondern auch</i>
<i>entweder – oder</i>		<i>einerseits – andererseits</i>
<i>weder – noch</i>		<i>teils – teils</i>
<i>kaum – als</i>		<i>zwar – aber (vel – men)</i>
		<i>sowie = såvel – som.</i>

*Der Atlas ist entweder im Bücherschrank oder in der Schmappe.
 Auf dem Bahnsteig kann man Zeitungen sowie Zeitschriften kaufen.
 Der Schaden ist zwar bedeutend, aber nicht unersetzlich.*

ORDSTILLING

317. Når verbet i en hovedsætning står i præsens eller imperfektum, er ordfølgen som på dansk, med den undtagelse, at led, der knytter sig til verbet, står sidst i sætningen:

*Wir waren diesen Sommer bei unseren Großeltern zu Besuch.
 Die Handwerker arbeiteten früher in ihren kleinen Werkstätten zu Hause.*

Dette gælder også forleddet i vægte sammensatte verber:
*Warum machst du nicht den Ausflug mit (hvorfor deltaget ...).
 Deutschland führt seine Erzeugnisse (produkter) in viele Länder aus.*

318. Er hoved verbet en sammensat tid, står participiet (ved perfektum og plusquamperfektum) og infinitiven (ved futurum) sidst i sætningen:

*Sie hat mir immer bei der Arbeit geholfen.
 Der Reisende ist zu spät zum Bahnhof gekommen.
 Ich werde heute meinen Eltern einen Brief schreiben.*

319. I bisætninger sættes verbet sidst; i en sammensat tid står hjælpe- verbet efter hoved verbet.

Der Regen hatte noch nicht aufgehört, als ich nach Hause ging.

Er ist böse auf mich (el. auf mich böse), weil ich ihm vorgezogen worden bin (... fordi jeg er blevet foretrukket for ham).

320. Når hjælpe verbet *haben* står sammen med to infinitiver (se § 164), sættes hjælpe verbet foran infinitiverne i en bisætning.

Da der Patient die Arznei nicht hat nehmen wollen, hat er die ganze Nacht nicht schlafen können.

Entschuldigen Sie, daß ich Sie habe warten lassen.

De almindelige verber sættes også ofte foran infinitiver:

Es ist wahrscheinlich, daß man die Innenstadt für die Autos wird sperren müssen. Da mein Bruder meinte abreisen zu müssen, gab ich ihm das nötige Geld.

321. Når konjunktionen i en konjunktionsbisetning udelades, er ordstillingen som i en hovedsætning.

Wollen Sie jetzt gehen (Wenn Sie jetzt gehen wollen), bin ich bereit mitzugehen.

Mein Onkel hat mich, ich möchte ihn besuchen (daß ich ihn besuchen möchte).

Der Bettler tat, als wäre er blind (als ob er blind wäre).

322. Omvendt ordstilling (inversion) med verbet forrest i sætningen bruges undertiden på tysk – især i lidt højtideligere stil – i forbindelse med **doch** og **ja** for at fremhæve en kendsgerning:

Wußten wir ja alle, daß er ein großes Vermögen besaß.

War es doch kein Wunder, daß er so aufgeregt war nach diesem furchtbaren Erlebnis.

Inversion forekommer også i udbråb:

Ist das eine herrliche Aussicht! (Hvor er det ...).

War das eine wunderbare Reise!

323. Dativobjektet står foran akkusativobjektet, undtagen når dette er et personligt pronomen:

Ich habe ihm den Brief geschickt.

Sie hat es ihm erzählt.

324. Tryksvage pronomener står foran trykstærke pronomener:

Wundert es dich? MEN: *wundert dich das?*

Er hat es mir gesagt, MEN: *er hat mir dieses gesagt.*

MÆRK DOG: *er hat mir's gesagt.*

325. Det refleksive pronomen *sich* stilles så langt frem i sætningen som muligt:

Während sich die Polizisten im Lokal aufhielten, versteckte sich der Wirt hinter dem Schrank.

326.

1. *Nicht* står i almindelighed så langt tilbage i sætningen som muligt:

Vergessen Sie den versprochenen Besuch nicht.

Du kannst ihn morgen nicht treffen.

2. Vedrører *nicht* ikke hele sætningen, men kun et enkelt ord, står det foran dette:

Nicht alle Wünsche werden erfüllt.

Ich kann nicht heute nachmittag kommen, sondern erst heute abend.

327. I almindelighed sættes tidsbestemmelser før stedsbestemmelser:

Er ist am sechsten Mai 1916 in Bonn geboren.

Ich reise morgen nach Hamburg.

Ord- og sagregister

Registret er ikke fuldstændigt, idet det f. eks. ikke omfatter de mange substantiver, der er nævnt under substantivernes køn og bøjning, og heller ikke de ord, der kun forekommer i eksemplerne, samt en del mindre væsentlige ting; men i forbindelse med indholdsfortegnelsen (s. 5) skulle det kunne gøre nytte, når bogen bruges som håndbog.

Tallene henviser til paragrafferne.

- ii 4
an – entlang 219
Anfang 19
anfangen 144, 263
angehen 263
angchören 269
an – heran 285
anhören 241, 263, 274
anklagen 266
Ankunft 217
anlächeln 263
anlangen 217
annehmen, sich 267
anreden 263
anrufen 263
anscheinend 315
ansehen 263, 274, 314
anstarren 264
anstatt 223
antworten 257, 261
an – vorbei 219
an – vorüber 219
Anzahl 247
aposition 66, 297
artikel, bestemt 13-20, 48-52
artikel, ubestemt 13, 16, 21
auf 215-222, 226, 228, 229, 231,
235, 236, 241, 242, 288
auffallen 274
auffordern 261
aufhelfen 271
aufhören 144
- abblieten 271
Abend 292
aber 309
ablauschen 271
abnehmen 144
absolut akkusativ 265
absteigen 217
ad 228
adjektiv 57-79, 277-280
adjektivisk fodnote s. 57
adverbielle bestemmelser 11
adverbium 80-82, 206, 227, 298-316
af 229
afledte verber 170-173
ähnlich 280
akkusativ 212-213, 215-222,
254-265, 277, 285-290
akkusativobjekt 17, 254-256,
258-265, 287, 323
aktiv 255
alfabet 3
aller 62, 132, 133, 289
allerlei 10, 69
als 79, 298, 299, 302, 312, 314
als ob 188
an 215-222, 226, 228, 229, 231,
235, 237, 239, 241, 242, 245,
267, 290
anbieten 168,¹⁰
anderer 62, 132, 134

(*Ich glaube nicht,)* dass er sein Versprechen **wird** halten können.
(*Er hoffte,)* dass er für das Amt **würde** in Betracht kommen können.

Midterfeltet

363 Der er en lang række mulige indbyrdes rækkefølger for de sætningsled der kan stå i midterfeltet. Der gælder følgende tre hovedprincipper:

1. Lette led står før "tungere" led (se 365-366).
2. Jo tættere et led er knyttet til hovedverbet, jo længere til højre er det placeret (se 367). (Dette princip kan også siges at omfatte de ikke-verbale dele i slutfeltet, se 362.2).
3. Jo større meddelelsesværdi et led har, jo længere til højre er det placeret. (Mens plads 1 i forfeltet ofte bruges til at videreføre et tema, står den nye information til højre i sætningens midterfelt.)

364 Den normale (neutrale) rækkefølge for akkusativ- og dativobjekt i midterfeltet er at dativobjektet står før akkusativobjektet, svarende til dansk hvor det indirekte objekt altid står før det direkte objekt.

Ich habe dem Nachbarn meinen Wagen Jeg har lånt naboen min bil.
geliehen.

På tysk er den omvendte rækkefølge dog også mulig, men vil betyde en stærk fremhævelse af dativobjektet.

Ich habe meinen Wagen dem Nachbarn geliehen (und nicht meinem Sohn).

Reglen om objekternes normale rækkefølge kan også formuleres ud fra et semantisk synspunkt: Det objekt der betegner et levende væsen (evt. en institution), skal stå først (og det vil netop være dativobjektet ("modtageren")).

Er schenkte seiner Frau / seiner alten Schule ein wertvolles Gemälde.

Ved en mindre gruppe verber kan akkusativobjektet betegne et levende væsen, og dette står da før dativobjektet.

Sie haben die Kinder einer Gefahr ausgesetzt.

Man unterwarf die Gefangenen einem strengen Verhör.

I de få tilfælde hvor begge objekter refererer til levende væsener eller til noget ikke-levende, står akkusativobjektet først.

Ich ziehe den Sohn seinem Vater vor (Jeg foretrækker sønnen frem for faderen).

Ich ziehe einen Urlaub im Hotel dem Camping vor.

Ved akkusativ- og genitivobjekt står akkusativobjektet altid før genitivobjektet.

Er klagt seinen Mitarbeiter des Vertrauensbruchs an.

- 365** Hvis et af objekterne i akkusativ og dativ er et let led (dvs. et personligt pronomen), står dette led først.

(Wann hat er seiner Frau den Computer geschenkt?) →

*Er hat **ihr** den Computer zu Weihnachten geschenkt.*

*Er hat **ihn** seiner Frau zu Weihnachten geschenkt.*

Hvis begge objekter er lette led, står akkusativobjektet før dativobjektet.

*Er hat **ihn ihr** zu Weihnachten geschenkt.*

*Mein Vater hat **es mir** erst neulich erzählt.*

(Der ses her bort fra omgangssprogets sammensmeltning af *mir* og *dir* + *es*: *Er hat mir's erzählt.*)

Det refleksive pronomen *sich* er et let led der normalt står langt til venstre i midterfeltet (dog aldrig foran et let subjekt, se 366).

*Es ist klar, dass **sich** kein gewöhnlicher Bürger einen solchen Luxus leisten kann.*

*Es ist klar, dass er **sich** keinen solchen Luxus leisten kann.*

- 366** Et let subjekt (dvs. et personligt pronomen eller *man*) står altid før et eller flere objekter.

*Zu Weihnachten hat **er** seiner Frau einen Computer geschenkt.*

*Zu Weihnachten hat **er** ihr einen Computer geschenkt.*

*Deshalb hat **man** es ihnen noch nicht gesagt.*

Hvis subjektet ikke er et let led (dvs. hvis det som kerne har et substantiv eller et andet pronomen end de "lette") kan det stå før eller efter et eller flere lette objekter – i modsætning til dansk hvor et subjekt altid står før et eller flere objekter.

*Deshalb hat **der Vater** es ihnen noch nicht gesagt.*

*Deshalb hat es ihnen **der Vater** noch nicht gesagt.*

*Gestern hat mir **meine Freundin** ein Geheimnis verraten.*

*Hat Ihnen **das Reisebüro** dieses Hotel empfohlen?*

Hvis både subjekt og objekt(er) er ikke-lette led, står subjektet før objektet / objekterne (ang. rækkefølgen af akkusativ- og dativobjekt, se 364).

*Gestern hat **Maria** ihrer Freundin ein Geheimnis verraten.*

*Hat **das Reisebüro** den Kunden dieses Hotel empfohlen?*

- 367** Valensafhængige led der er præpositionalobjekter og adverbialled (visse verber kræver en retnings-, steds- eller situationsangivelse), står sidst i midterfeltet, dvs. efter andre objekter og frie adverbialled.
(Am letzten Tag hat) er in einer Rede den Kollegen für ihre Hilfe (gedankt.)
(Familie und Freunde halfen) ihnen nach der Party beim Aufräumen.
(Stellt) euch mal einen Augenblick dorthin!
(Der junge Mann ist) gestern Abend mit seinem Wagen in den Straßengraben (gefahren.)
(Sie hatte) ihr ganzes Leben in dieser Straße (gewohnt.)
(Er befindet) sich schon seit Jahren in einer sehr schwierigen Lage.

- 368** De fleste adverbialled er ikke valensafhængige led, og der kan i en sætning være flere af dem samtidig. Det er svært at give regler for disses indbyrdes rækkefølge i midterfeltet og for deres placering i forhold til andre led, men der kan dog gives nogle retningslinjer for den neutrale placering (dvs. uden at et led er særligt fremhævet).

1. Kortere temporale adverbialled og ord der udtrykker senders stillingtagen til hele udsagnet (fx *leider*, *vielleicht* og *wahrscheinlich*), står før andre adverbialled i midterfeltet.
(Ich muss) nächstes Jahr leider wegen meiner Prüfungen (zu Hause bleiben.) /
(Ich muss) leider nächstes Jahr wegen meiner Prüfungen (zu Hause bleiben.)

Temporale adverbialled står før lokale adverbialled ("tid før sted").
(Grass wurde) 1927 in Danzig (geboren.)

Adverbialled der angiver årsag, hensigt eller følge, står før adverbialled der angiver måde eller middel.

Die Zeitungen berichteten, dass der junge Mann wegen eines Streits mit Anhängern einer konkurrierenden Gruppe auf brutale Weise durch wiederholte Schläge und Tritte getötet worden sei.

Løse prædikativer forholder sig hvad position angår, som adverbialled der angiver måde (dvs. de er placeret langt til højre i midterfeltet).
(Er war) an diesem Tag zum ersten Mal seit langer Zeit froh (nach Hause gekommen.)

Ang. placering af *nicht*, se 369.

2. Adverbialled står aldrig foran subjekt, akkusativ- eller dativobjekt der er lette led (se 365-366).

De valensafhængige adverbialled står hyppigt mellem lette og ikke-lette led.

(An diesem Tag hatte) ihn **wahrscheinlich** der Vater (abgeholt.)

De kan også stå umiddelbart efter et ikke-let subjekt eller mellem to ikke-lette objekter.

(An diesem Tag hatte) ihn **wahrscheinlich** der Vater **mit dem Auto** (abgeholt.)

(Gestern hat) er seiner Freundin **nach einer plötzlichen Eingebung** Blumen (geschenkt.)

Ang. placering af *nicht*, se 369.

369 Hvis *nicht* negerer hele indholdet i en sætning (*nicht* som sætningsnegation), står *nicht* sidst i midterfeltet.

(Wir haben) die Aufgabe **nicht** (lösen können.)

(Frau Müller kommt) heute **nicht**.

(Das fiel) mir bei der Gelegenheit **gar nicht** (auf.)

(Ich bin) im letzten Jahr **nicht** (krank gewesen.)

Sætningsnegationen står dog før et valensafhængigt adverbialled (se 367), et præpositionalobjekt og som regel også før et kortere adverbialled der angiver måden.

(Wir sind) gestern **nicht** ins Kino (gegangen.)

(Sie hat) ihre Eltern **nicht** um Geld (bitten wollen.)

(Wir haben) euch **nicht** unnötig (beunruhigen wollen.)

Hvis præpositionalobjektet har form af et adverbium med *da(r)-*, kan sætningsnegationen stå enten efter eller før dette.

(Ich habe) mich dafür **nicht** / **nicht** dafür (interessiert.)

NB. Hvis *nicht* kun negerer et ord eller en ordgruppe (*nicht* som ordnegation), står det foran dette ord / denne ordgruppe. *nicht* står her foran den mulighed der udelukkes.

Die Versammlung findet **nicht heute** statt, sondern erst morgen.

Ich bin im letzten Jahr **nicht einen Tag** krank gewesen.

nicht einen Tag er ét led der (i modsætning til sætningsnegationen) kan stå på førstepladsen i en positionstype 1-sætning.

Nicht einen Tag bin ich im letzten Jahr krank gewesen.